

Suomalainen hyvinvointivaltio ja hallintopolitiikka

Ehdotus ideologiseksi siirtymäksi

Petri Kettunen

ABSTRACT

The Finnish welfare state and its administration policy. Proposition to change of the ideology.

This article aims to compare the welfare ideology of the 60's to the welfare ideology of the 90's. The Finnish welfare society was created in the 60's. In those days the Finnish welfare ideology leaned heavily to the growth of economy. This gave to the government an opportunity to build up the essential welfare services and administration. In addition to this the welfare ideology consists of developing social and economical equality. The governments' goal, according to the welfare ideology, was to improve democracy and active citizenship.

The depression changed the welfare ideology in the early 90's. The government was forced to take an extensive loan in order to save the welfare services. Besides this some of the welfare services had to be cut down. After the depression the government continued the saving policy as a part of the official welfare ideology. The change mainly concerned economical resources otherwise the welfare ideology stays as it was in the 60's. Therefore it can be argued that the economical necessities and competition dominate today's Finnish welfare state.

Keywords: welfare state, change, ideology.

Hyvinvointivaltio on muutoksen pyörteissä. Aikanaan suomalainen hyvinvointi rakennettiin taloudellisen kasvun varaan. Tänäpäin hyvinvointivaltion ylläpitoon, uuden taloudellisen kasvun aikana, ei enää näytä olevan taloudellisia edellytyksiä. Artikkelin tavoitteena onkin tarkastella seuraavia kysymyksiä: mikä on se todellisuuskuva ja myytti, jolle hyvinvointivaltioideologia on rakennettu?, kuinka hyvinvointivaltioideologia on

muuttunut vuosikymmenten kuluessa?, millainen hyvinvointivaltioideologia löytyy suomalaisen hallintopolitiikan takaa?

Näitä kysymyksiä lähdetään selvittämään aluksi myytin ja todellisuuden kautta. Myytin käsitteellä pyritään selvittämään hieman niitä uskomuksia ja arvoja, joista ideologia ammentaa perustansa. Yhteiskunnallisen todellisuuden muutosta käydään läpi, koska sen uskoisi vaikuttavan vallitsevaan ideologiaan. Artikkelin lopuksi päädytään vertailemaan kahta suomalaista hyvinvointivaltioideologiaa. Varhaisemman, 1960- ja 1970-lukuja koskevan, ideologisen perustan on esittänyt Heiskanen (1977) Deta-projektiraportissaan. Toista ideologista näkemystä edustaa Lipposen I hallituksen periaatepäätös (1998), jonka linjauksia voi lukea myös Lipposen II hallituksen ohjelmasta.

Metodologiset puitteet aiheen käsittelyyn haetaan praktisen syllogismin selitysmallista. Selitysmallissa pyritään toimijan aikomusten ja uskomusten kautta ymmärtämään toiminnan merkitys. Tähän liittyy teoria, jossa erotetaan teon tulos ja seuraus¹. Esimerkiksi ikkunan avaaminen (teko) saa aikaan avoimen ikkunan (tulos), jonka seurauksena huone voi tuulettua. Teon ja sen tuloksen välinen yhteys ymmärretään loogisena suhteena, ei kausaalisenä. (von Wright 1971, 26-27, 66-68; Niiluoto 1999, 521-522.)

1. MYTTI JA IDEOLOGIA

Ideologia pohjaa eiliseen, kertoo tästä päivästä ja pyrkii näkemään huomiseen. Myytti puolestaan välittää tuon menneen tämän päivän ideologiaan. Kansalliseen tai paikalliseen kulttuuriin liittyvät tarinat ovat tällaista myyttien rakennusainetta (Czarniawska 1986; Apo 1998). Czarniawskan (1986, 319) mukaan myytit sisältävät kansallisessa kulttuurissa laajasti hyväksytyjä yleisiä, van-

hoja arvoja ja uskomuksia. Niillä saattaa olla peräti pyhäluonteensa. Ainakin osa myyttien tapahtumista ja esineistä liittyy vain myyttien maailmaan, mutta tarinoilla onkin ollut tarkoitus rakentaa legendaa maailman alkuperästä ja sen muutoksista. (Czarniawska 1986, 323-324; Huizinga 1947, 25-26.) Suomalaisen (sankari)myytin perustaa voidaan etsiä esimerkiksi kaunokirjallisuudesta: Kalevala, Väinörikin Stoolin tarinat, Seitsemän veljestä, Alastalon salissa, Täällä Pohjanjähden alla (Apo 1998, 88).

Kapitalistisen yhteiskunnan synty on vaatinut aikanaan myös oman myyttinsä - työn sankaruuden. Se rakennettiin uskonnollisen kilvoittelun pohjalle. Weber esittää, että aikanaan ahkeruus tasoitti kalvinistien tietä Jumalan valtakuntaan. Ahkeruus työssä ilmensi henkilön lujaa uskoa pääsystä Jumalan valituksi. Tässä kilvoittelussa väsymätön ammattityö katsottiin parhaaksi keinoksi sellaisen itsevarmuuden saavuttamiseen, jolla hahdutettiin uskonnolliset epäilykset ja löydettiin varmuus armoilasta. (Weber 1990, 79-81.)

Omistaminen katsottiin siveelliseltä kannalta kelvottomaksi (yleisesti puritaanien keskuudessa) vain, koska se vei helposti lepäilyyn ja nautiskeluun tämän omaisuuden varassa. Sillä vain toiminta palvelee Jumalan tahtoa ja ajan haaskaus on synneistä suurempia. Czarniawska (1986) kuvaa, kuinka 1970-luvulla sosialistisessa Puolassa jouduttiin pohtimaan tätä säästämissä ja kuluttamisen dialemmia. Koska kuluttaminen oli ollut pitkään kapitalistinen pahe, niin ensin oli tarpeen semanttinen operaatio. Tehtiin kysymys: onko sosialistisessa yhteiskunnassa lupa kuluttaa? Ja vastaus tähän kuului: se riippuu siitä, kuinka kulutus määritellään. Jos kulutus tarkoittaa laajasti määriteltyjen sosiaalisten tarpeiden tyydyttämistä, niin silloin vastaus on kyllä. Jos se taas merkitsee materiaaalisten hyödykkeiden kasautumista, niin silloin vastaus on ei. (Weber 1990, 115-116; Czarniawska 1986, 317.)

Weber (1990) kysyy, kuinka puritaaninen ammattikäsitelmä ja askeettisuuden vaatimus vaikuttivat kapitalistisen elämäntyylin kehitykseen? Ja vastaa, että askeettisuus asetui ennen kaikkea viatonta olemassaolon nautintoa ja sen tarjoamaa iloa vastaan. (Weber 1990, 123.) Vaikka askeesin vaatimuksella kuluttaminen laitettiin liekaan, niin omaisuuden hankkiminen kuitenkin vapautettiin (Weber 1990, 126-127; vrt. Pe-

riaatepäätös: laadukkaat palvelut,...1998, 21). Ahkeruuden ja askeettisuuden tulos olikin sitten, Weberin (1990, 128) mukaan, ilmeinen: pääomanmuodostuminen askeettisen säästäväisyyspakon kautta (vrt. Berdyaev 1962)².

Vaikka ajan myötä uskonnollisten liikkeiden vaikutus laantui, niin kuitenkin ne jättivät jälkeensä kasvatusperinnön. Porvarillinen ammattietosisälsi jumalallisen siunauksen yrittäjän voittopyrkimyksille. Weberin (1990) mukaan uskonnollisen askeettisuuden voimasta yrittäjä sai käyttöönsä asiallisen, omantunnontarkan, epätavallisen työkykyisen ja työtä elämäntarkoituksenaan pitävän työläisen. (Weber 1990, 130-134.) Tämä myytti elää edelleen esimerkiksi suomalaisessa perikiantamattomassa työnsankarissa (Kiianmaa 1996, 30; Kortteinen 1992).

Suomalainen sankari siis pystyy niin sodan kuin rauhankin töihin. Se on vahvistettu suurissa suomalaisissa kertomuksissa ja tutkimuskin tuntuu sitä tukevan. Sankari on kokenut ja ymmärtää elämän kovuuden. Selviytyäkseen kunnialla töistään, niin omista kuin yhteisönsäkin silmissä, hän ei anna periksi. Hyvinvointivaltio on rakennettu ja se muuttuu vielä tältä myyttiseltä pohjalta. Tosin Kosonen (1998) uskoo myytin suomalaisesta sisusta ja työstä jossain määrin rapistuneen, kun hyvinvointipolitiikassa on alettu korostaa esimerkiksi työilylykkeitä ja kannustimia aivan uudella tavalla kuin ennen (Kosonen 1998, 352, 369-370; vrt. Periaatepäätös: laadukkaat palvelut,...1998, 19). Kuitenkin juuri myyttinen ulottuvuus takaa ideologioiden uskottavuuden.³

2. HYVINVOINTIVALTION TODELLISUUS

2.1 Hyvinvointivaltion idea

Suomalainen hyvinvointivaltio rakennettiin tasa-arvoisuuden ja sosiaalisten oikeuksien turvaajaksi. Valtiolle oli varattu siinä vahva rooli. Niinpä se institutionalisoitui nopeasti tavoittelemaan yleistä tulojen ja hyvinvoinnin uudelleen jakoa. Mallin pohjaksi muodostui sosiaalisen konsensuksen löytäminen työmarkkinoilla. Suomalaista mallia rakennettiin, 1960-luvulta lähtien, taloudellisen kasvun varaan (Kuusi 1968; Heiskanen 1977; Kosonen 1998, 91). Temmes (1996, 92) katsoo, että puolueiden ja keskushallinnon asiantuntijoiden yhteistyöstä tuli, 1960- ja 1970-luvuilla, läheistä ja välttämätöntä näiden laajojen

substanssiuudistusten vuoksi. (Julkunen 1992, 35; Kosonen 1998, 96-103.)

Hyvinvointivaltion idean piirteistä esiin nousevatkin mm. yhteisymmärryskulttuuri, työmarkkinakoneiston vahvuus, täystyöllisyysittoumus, vahva valtio ja yhteiskunta sekä universaali sosiaalipoliittikka (Julkunen 1992). Kosonen (1998) esittelee edellisen "normatiivisena perintönä": universaaliset sosiaaliset oikeudet, julkisen vallan vastuu hyvinvoinnin takaamisessa, tasa-arvo tulonjaossa/sukupuolten kesken, täystyöllisyyden ja korkean työhönosallistumisen tavoite. Tämä edellyttää laajaa sosiaalivaltion kanatusta, koska korkea verotus ja laaja julkinen kulutus ovat mahdollisia vain yhteiskunnissa, joissa yhteisymmärrys ja luottamus politiikkaan sekä valtioon ovat vahvoja. Tosin yhteisymmärrys ja luottamus ovat pohjanneet vahvaan uskoon myönteisestä taloudellisesta kehityksestä (esim. Kuusi 1968, 99-102). Temmes (1996) näkee, että hallinnollisesti hyvinvointivaltio rakennettiin hallinto-legalistisen, varsin keskitetyn hallintokoneiston, tradition pohjalle. Näin virkamiesjohtoinen hallinto-legalismi salli hallinnossa byrokraattisen ideaalimallin soveltamisen. (Julkunen 1992, 36-37; Kosonen 1998, 105-107; Temmes 1996, 92.)

Taloudelliset käänneet, kuten 1970-luvun öljykriisi, ovat vaikuttaneet hyvinvointivaltion kehitykseen. Sosiaalipoliittisten sitoumusten rahoitussellinen ja kannatuksellinenkin ylläpito kävivät vaikeammiksi. Käytännöllisesti ja ideologisesti tämä on näkynyt selvimmin Yhdysvalloissa (reaganismi) ja Isossa-Britanniassa (thatcherismi). Näissä maissa hyvinvointivaltio -ajattelun käänne näkyi, Julkunen (1992) mukaan, julkisten ja sosiaalimenojen kansantuoteosuuksien kasvun pysähtymisenä ja kääntymisenä laskuun jo 1980-luvulla. Suomessa julkisten menojen kasvu ei juuri hidastunut 1970-luvulla, ja sosiaaliturvan sekä hyvinvointipalvelujen kehittäminen jatkuivat taloudellisen kasvun turvin vielä 1980-luvun. (Julkunen 1992, 13-14; Kosonen 1998, 99-100.)

Hyvinvointivaltioideologia voidaan siis oikeastaan tiivistää taloudellisen kasvun⁴ ympärille. Tämä mahdollisti sekä julkisen sektorin laajentamisen ja kehittäminen hyvinvointitehtävien osalta että alueellisesti tasaisen sosiaali- ja talouskehityksen idean. Vahvan yhteiskunnan taakkeksi taas esitettiin edustuksellisen ja osallistuvan demokratian kehittämistä. (Heiskanen 1977, 46-48.)

2.2 Hyvinvointivaltion murros

Suomalainen hyvinvointivaltio joutui todellisuustestiin 1990-luvun alussa. Yksityisen sektorin romahtaminen muutti tilannetta niin, että sosiaalimenojen ja julkisten menojen osuus kansantuotteesta nousi ja edessä oli hyvinvointivaltion uudelleen arviointi (Julkunen 1992, 16). Kosonen (1998) katsoo, että hyvinvointivaltion muutoksessa on ollut kyseessä Pohjoismaisen normatiivisen perinnön heikkenemisestä. Tämä näkyy mm. hyvinvointivaltiokritiikkinä (Zetterberg 1995, 65): "[M]any people, particularly in Scandinavia, call any policy that promotes equality of citizens a welfare measure". Perusajatuksena Zetterberillä (1995) on se, että hyvinvointia voidaan luoda monin tavoin. Hyvinvoinnin luomisen ei tarvitse välttämättä olla valtion ja veronmaksajien vastuulla, vaan myös yksilöiden itsensä tulisi ottaa eettistä vastuuta hyvinvoinnistaan. (Zetterberg 1995, 65-67; Kosonen 1998, 321-322.) Keskustelua on käyty tämän käsityksen puolesta ja sitä vastaan⁵. Kuitenkin ratkaisevaa muutoksessa on nyt ollut se, että Pohjoismainen normatiivinen perintö on jäänyt altavastajaan asemaan. (Kosonen 1998, 322; vrt. Temmes 1996; vrt. Lawrence 1999.)

Ratkaisevasti muutokseen ovat vaikuttaneet talouden, politiikan ja median eliittien suunnanmuutokset (Kosonen 1998). Keynesiläinen valtion aktiivisuutta korostunut suuntaus on väistynyt monetarististen ja uusliberaalien suuntausten tieltä. Hyvinvointivaltion ajautuminen kriisiin 1990-luvun taitteessa vahvasti valtion poliittista ohjausta Suomessa (Temmes 1996, 93). Esimerkiksi puolueiden kiinnostus hallintoideologiseen kysymykseen näkyy, Temmeksen (1996, 93) mukaan, poliittisen ohjauksen tiivistymisenä ja konkreettisesti hallintoministereiden nimittämisinä. Ruotsissa keynesiläisyys oli sivuutettu jo vuoteen 1983 mennessä, kun taloustieteilijät olivat jo 1970-luvulla kiinnostuneet tutkimaan ja vaikuttamaan julkisen sektorin toimintaan (vrt. Temmes 1996, 93). Taloustieteilijät lähtivät, Kososen (1998) mukaan, liikkeelle julkisen sektorin kasvusta ja näkivät sen ongelmaksi. Toisaalta julkinen sektori katsottiin myös tehottomaksi vapaiden markkinoiden idean mukaisesti. (Kosonen 1998, 322-323; Lehtonen 2000.)

Ruotsalaisen hyvinvointivaltiokritiikin tapaan asetelmia yksinkertaistetaan individualismin ja kollektivismin vastakkain asettelulla. Tässä asetelmassa *kollektiivinen hyvinvointivaltio* tuhoaa

moraalin ja yhteisöllisyyden, yhdenmukaistaa ja holhoaa asiakkaita, hävittää yksilöllisyyden ja vääristää demokratiaa. *Individualistisessa yhteiskunnassa* taas suositaan omatoimisuutta, yrittäjyyttä ja kilpailua, korostetaan markkinoiden ja yhteisöjen osuutta ja sosiaalipolitiikka keskittyy vain huono-osaisista huolehtimiseen. Kosonen (1998, 325) toteaa, että tämän vaihtoehdon vaikutukset eläketurvaan, terveydenhoitoon, tulonjakoon tai sukupuolten tasa-arvoon ohitetaan. Kritiikkiä Kosonen (1998, 326) ei näe kovin laajana ilmiönä, mutta sitä vahvempana siinä korostuu pragmaattinen taloudellisten välttämättömyyksien logiikka, joka kuitenkin tulee erityisen hyvin esille mediassa. Esimerkiksi Alasuutari (1996, 247) löysi tutkimastaan yleisestä hupeavaruudesta kilpailutalouden merkit jo 1980-luvun alkupuolelta. (Kosonen 1998; vrt. Lawrence 1999.)

Tarkastelussaan Kosonen (1998) kuitenkin päätyy siihen, että 1990-luvulla sosiaaliturvan ja -menojen leikkauksista huolimatta *suomalainen hyvinvointivaltio on kuitenkin toiminut kohtuullisen hyvin*. Perusturva pystyttiin säilyttämään laman aiheuttamista ongelmista huolimatta. Ongelmallisempi kysymys Kososen mielestä on *hyvinvointivaltion toiminnan painottuminen ja rahoitus*. Toiminnan painotus on vienyt kaikissa Pohjoismaissa tarveharkinnan ja jakovaltiollisuuden suuntaan. Tarveharkinnaisen toimeentulotuensaajien määrä on kasvanut, ja se kertoo toimeentulon ongelmista. Hyvinvointivaltion rahoitusongelmat ovat näkyneet riittämättömässä talouskasvussa, kohonneessa työttömyystasossa ja valtionvelassa, jotka kärjistyvät seuraavan taantumajan ajaututtaessa. Kosonen (1998) kysyy vielä *hyvinvointipolitiikan uudelleensuuntautumisen vaikutuksia talouteen ja työllistymiseen*. Muutoksiahan perustellaan säästöjen ohella yhä enemmän tehokkuudella ja työllisyyden parantamisella. Näiden hyötyjen mittaaminen on vain vaikeaa. Työllisyysastehan taas vaikuttaa hyvinvointipolitiikan suuntaamiseen ja toteuttamiseen, koska hyvinvointi vaatii maksajansa. (Kosonen 1998, 379-385; Kosonen 1999, 189-191; vrt. Lawrence 1999.)

Pohjoismainen normatiivinen hyvinvointipolitiikka on siis menettänyt merkitystään 1990-luvulla. Universaalien sosiaalisten oikeuksien tavoitetta kuitenkin korostetaan edelleen. Tasa-arvon ja julkisen vallan vastuun tavoitteet ovat edelleen tärkeitä, mutta eivät niin yksimielisesti kuin aiem-

min (esim. yksityiset ja työmarkkinapohjaiset sosiaalivakuutukset). Täystyöllisyystavoitteeseen ei enää pyritä ja joukkotyöttömyys murentaa muitakin tavoitteita. Kosonen (1998, 392) päätyy toteamukseen, että "[T]yöyhteiskunnan ja hyvinvointivaltion keskinäissuhde on myös Pohjoismaiden normatiivisen perinnön tulevaisuuden kannalta keskeinen kysymys". Lehtonen (2000, 139) on Kososen linjoilla ja toteaa, että muuttuva suomalainen hyvinvointivaltiomalli on vielä hakemassa uutta suuntaansa. (Kosonen 1998, 387-389.)

3. MUUTTUVA HYVINVOINTIVALTIO-IDEOLOGIA?

3.1 Ideologia ja todellisuus

Hyvinvoinnin takaajaksi haluttiin vahva valtio. Joutuuko yksilö silloin alistumaan vahvan valtion ajamalle ideologialle, kuten Bourdieu (1998) uskoo. Bourdieu (1998) katsoo, että ideologian avulla *uskomusten* järjestys, eli kaikkein syvimät ruumiilliset käyttäytymistäipumukset, sijoitetaan *representaatioiden* järjestykseen, jota voidaan muuttaa "tiedostamiseksi" kutsutulla älyllisellä kääntymyksellä. Bourdieu (1998, 109) jatkaa: "[V]allitsevaan järjestykseen alistuminen on seurausta tiedollisten rakenteiden ja maailman objektiivisten rakenteiden yhteensopivuudesta: siitä, että yhteisöllinen historia (fylogeneesi) ja yksilöllinen historia (ontogeneesi) kirjaavat ruumiiseen maailman objektiivisiin rakenteisiin sopivat tiedolliset rakenteet. Valtion käskyt eivät olisi niin ilmeisen pakottavia, ellei valtio olisi iskostanut niitä tiedollisia rakenteita, joilla se havaitaan". (Bourdieu 1998, 108-109; vrt. Stenvall 1997.)

Valtion tarjoamaan ideologiaan voidaan ottaa myös lohdullisempi näkökulma, jonka mukaan kansalaiset voivat hyväksyä tai hylätä heille tarjotun ideologian sen perusteella, kuinka ideologia kestää todellisuudesta (Czarniawska 1986). Czarniawskan (1986) mukaan valtiollisella propagandalla voidaan jonkin aikaa uskotella kansalaisille, että kehitystä tapahtuu. Jos todellisuus ei kuitenkaan kohtaa ideologiaa, niin lopulta kansalaiset provosoituvat itse muuttamaan niin todellisuutta kuin ideologiaakin.

Kun Puolan valtaa pitävät joutuivat 1970-luvulla aloittamaan kulutustavaratuotannon, niin kuluttaminen määriteltiin hyvin yleisellä tasolla sosiaalisten tarpeiden tyydyttämiseksi. Uusi kulutus-

ideologia lanseerattiin kansalaisille modernisointia ja tieteen iskusanoina (Czarniawska 1986, 317). Ennen ongelmien paljastumista, uusi kulutusideologia menestyikin, koska ideologinen propaganda nojasi sellaisiin yleisiin ja vanhoihin arvoihin ja uskomuksiin, jotka olivat osa kansallista kulttuuria ja näin ollen laajasti hyväksytyjä. Uusi ideologia ei nojannut niinkään sosialismiin kuin hyvän didaktiikan periaatteisiin. Sen tarjonta sisältö oli sellaisenaan sopivan uutta nostattaakseen ihmisten uteliaisuuden ja sopivasti yhteydessä vanhoihin uskomuksiin, niin ettei se nostattanut vastustusta. Myös suomalaisen hallinnon kehittämisen kielessä on käytetty samankaltaista semantiikkaa, jolla on haettu legitimiisyyttä nojautumalla traditioon. (Czarniawska 1986, 319; Stenvall 1997, 180, 195-197.)

Suomessa uuden hyvinvointivaltioideologian perustaa näyttää vieläkin vaivaavan laman muisto: työttömyys ja valtionvelka. Valtionvelka ja työttömyys ovatkin sellaisia "taloudellisia välttämättömyyksiä", kuten Kosonen (1998, 346) sen ilmaisee, jotka ovat tavallisesti muodostaneet suomalaisen talous- ja sosiaalipolitiikan keskeisen kiinnekohdan, väliin julkilausutun ja väliin implisiittisen. Taloudellisiin välttämättömyyksiin nojautuminen antaa pontta käsitykselle, että vain taloudellisella ja tehokkaalla toiminnalla, yksityisen sektorin esimerkin mukaan, on mahdollista tulevaisuudessa turvata julkisen sektorin toiminta (esim. Kosonen 1998, 149). Valtionvelkaa ja työttömyyttä voidaan käyttää esimerkkeinä, joilla vain legitimoitua vaatimukset julkisen sektorin toiminnan supistamisesta ja tehostamisesta. Taloudellisten välttämättömyyksiä heijastuminen muuhun kansalaisten subjektiivisesti kokemaan taloudelliseen tilanteeseen onkin sitten ratkaisevaa sille, kuinka ideologia kestää todellisuustestin.

Yhteisön ja yksilön historia siis kirjaavat ruumiiseen maailman objektiivisiin rakenteisiin sopivat tiedolliset rakenteet. Yritetään kuitenkin uskoa, etteivät ne vie yksilöiltä täysin mahdollisuutta provosoitua muuttamaan niin todellisuutta kuin ideologiaakin. Tästä voidaan esittää yhtenä esimerkkinä 1970-luvun Puola, jossa kulutusideologian epäonnistunut lanseeraminen aukaisi tien Solidaarisuus-liikkeelle. Kuinka meille sitten markkinoidaan taloudellisia välttämättömyyksiä?

3.2 Hallintopoliittinen periaatepäätös ideologisena julistuksena

Temmes (1996) nimeää hyvinvointivaltion uuden rakennedoktriinin strategia-palvelumalliksi. New Public Management -ajattelussa julkisten palvelujen tuotanto ja detaljisuunnittelu on manageristisen tarkoituksenmukaisesti perustettu hajautettuun tulosohjaukseen, virastojen ja laitosten suurempaan autonomiaan ja organisaatioiden selkeämpään asiakasvastuuseen. Asiakasvastuuseen ja johtamiseen liittyy myös markkinoilla toimivien julkisten palvelulaitosten liikelaitostaminen ja yhtiöittäminen. Hallitus- ja ministeriötasoisella strategiatyöllä pyritään myös tukemaan virastojen ja laitosten asiakasvastuuta, mutta ennenkaikkea kokonaissuunnittelun avulla pyritään valtakunnalliseen tulevaisuuden suunnitteluun ja tavoitteenasetteluun⁶. Lisäksi keskushallinnon strategiaohjausta on katsottu vaadittavan Suomen EU-jäsenyyden ja kansainvälistymisen vuoksi. (Temmes 1996, 106; Temmes 1997, 33-34; vrt. Naschold 1995, 22-24.) Temmes (1996, 108) tiivistää näkemyksensä seuraavasti: "[S]trategia-palvelu-rakennedoktriinin keskeinen perustelu on sen johdonmukaisuus hallintokoneiston tehokkuuden ja asiakasorientaation kohottamisessa".

Suomalaisen hallintopoliittikan ideologiset linjaukset löytyvät mm. Valtioneuvoston periaatepäätöksestä (16.4.1998). Laadukkaat palvelut, hyvä hallinto ja vastuullinen kansalaisyhteiskunta -periaatepäätös antaa ymmärtää jotain jo otsikossaan. Otsakkeesta tulee mieleen positiivinen kuva aktiivisista kansalaisista, hyvistä palveluista ja avoimesta osallistumaan kannustavasta hallinnosta, jossa edustuksellisen demokratia on antanut tilaa kansalaisten suorille vaikutusmahdollisuuksille (Taustamateriaalia 1998, 27). Tämän voidaan nähdä ilmentävän sitä uutta poliittista trendiä, jossa kansalaiset halutaan sitoa lähemmin heitä koskevaan päätöksentekoon. Kuitenkin on muistettava, Hokkasen (1999) mukaan, että puhtaassa kansalaisyhteiskunnassa aktiivisuus on nimenomaan kansalaisista lähtevää ja organisaatioiden toiminta on valtiosta riippumatonta (vrt. Anttiroiko 1998, 203). Mälkiä (1998, 184) toteaa, että jos palvelujen käyttäjät ymmärretään täysivaltaisiksi kansalaisiksi, julkisten palveluiden omistajina ja päättäjinä, asiakkuuden sijasta, niin heillä on oikeus ja mahdollisuus saada äänensä paremmin kuuluville. (Hokkanen 1999, 132; vrt.

Sutela 2000, 99-100; Periaatepäätös: laadukkaat palvelut,...1998⁷, 18; vrt. Paavo Lipposen II hallituksen ohjelma, 1-2.)

Hallitus asettaa eksplisiittiseksi tavoitteekseen hallintopoliitikassaan: hyvinvointiyhteiskunnan peruspalveluiden turvaamisen koko maassa; kansanvallan turvaamisen hallintoa kehitettäessä ja tehostettaessa; hallinnon tehokkuuden, toimivuuden ja palvelualltiuden lisäämisen sekä; tehtävien ja toimivallan siirtämisen keskushallinnosta alue- ja paikallishallintoon. Hallituksella on siis tarkoituksena lähteä liikkeelle hajautetusta, ihmisiä aktivoivasta ja joustavasti toimivasta palveluhallinnosta, joka tukeutuu kunnalliseen itsehallintoon. (Periaatepäätös: laadukkaat palvelut,...1998, 18; vrt. Paavo Lipposen II hallituksen ohjelma, 26-28.)

Periaatepäätöksessä (1998) julkiset tehtävät jaetaan uudelta pohjalta. Tässä tehtäväjaossa *valtion* tehtäviin katsotaan kuuluvan vastuu poliittisista hallintatehtävistä, valtiollisen ja poliittisen järjestelmän jatkuvuudesta ja valtakunnan hallinnasta sekä ylläpito vastuu oikeusjärjestyksestä ja oikeusturvasta ja vastuu ulkoisesta ja sisäisestä turvallisuudesta. *Valtioyhteisön* vastuulle puolestaan jätetään sellaiset tehtävät, jotka ovat välttämättömiä kansalaisten tasavertaisuuden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin sekä talouselämän ja yhteiskunnan toimintaedellytysten kannalta. (Periaatepäätös: laadukkaat palvelut,...1998, 18.)

Valtioyhteisötoimikunta on määritellyt valtioyhteisön käsitteen seuraavasti: "[V]altioyhteisö koostuu kolmesta osasta. Ne ovat ensinnäkin yleisestä järjestyksestä ja turvallisuudesta sekä kansalaisten perusoikeuksista ja yhteiskunnan demokraattisesta järjestyksestä vastaava viranomaishallinto. Toisen osan muodostavat julkiset palvelutoiminnot, joissa ei ole kyse julkisen vallan käyttämisestä, vaan yrityksille ja kansalaisille suuntautuvista palveluista. Kunnat tuottavat pääosan kansalaisille suunnatuista palveluista. Kolmanteen osaan kuuluvat julkiset liiketoimet ja tuotannolliset sekä kaupalliset tehtävät". (Taustamateriaalia 1998, 21-22.) Näin valtioneuvoston periaatepäätöksen (1998) mukaan vahvistetaan kunnallista itsehallintoa samalla, kun kuntien taloudellista päätösvaltaa ja vastuuta palvelujen kehittämisestä lisätään. Toisin sanoen valtio säästää ja vetäytyy vastuusta. Rönkkö (2000) esittää, että jos nykyiset valtionosuuksien leikkaukset jatkuvat, niin kuntien hallinto- ja palveluorganii-

saatioihin vaaditaan rakenteellisia muutoksia (myös Oulasvirta 2000, 166-167). Rönkkö (2000) jatkaa, että tulevaisuudessa EU:n yhdentymiskehityksen myötä, kansallisvaltion heikentyessä, kansallinen hyvinvointipoliittikka muuttuu kunnalliseksi hyvinvointipoliitikaksi (Anttiroiko 1998, 207-208; Kosonen 1999, 191). (Periaatepäätös: laadukkaat palvelut,...1998, 18; Rönkkö 2000, 132-133.)

Periaatepäätöksessä (1998) taloudellisten realiteettien katsotaan asettavan valtion tehtävien uudelleen arvioinnille tietyt rajat. On säästettävä tulevaisuutta varten ja toisaalta on huomattava, että yhteiset verovarot eivät välttämättä anna mahdollisuutta kaikkien nykyisten tehtävien hoitamiseen. Säästöt ovat korostuneet hallinnon kehittämiseksi koko 1990-luvun (esim. Temmes-Kiviniemi 1995, 51, 55). Tästä eteenpäin painopiste on suunnattava sellaisiin tehtäviin, jotka ovat oleellisia suomalaiselle menestysstrategialle. Tämän vuoksi olisi tehtävä poliittinen arvio siitä mitkä julkisen vallan tehtävistä ovat keskeisimpiä kansalaisten ja yritystoiminnan kannalta. (Periaatepäätös: laadukkaat palvelut,...1998, 18.)

Valtioneuvosto korostaa kansalaisyhteiskunnan vastuuta, kun julkisia menoja arvioidaan uudelleen. Tämän vuoksi hallinnon palvelujen järjestämisessä pyritään käyttämään hyödyksi kansalaisten omatoimisuutta ja oma-aloitteisuutta. Näin tavoitellaan aktiivista kansalaistoimintaa, jolla edistettäisiin valtion, kuntien ja kansalaisjärjestöjen roolia yhteisten asioiden hoitamisessa. Hallituksen tarkoituksena on, periaatepäätöksen mukaan, luoda edellytyksiä kansalaisten järjestäytymiselle ja omaehtoiselle aktiivisuudelle sekä sosiaalisen vastuun kehittymiselle. Joissakin tapauksissa kansalaisia kannustetaan omatoimisuuteen peräti laeilla, kuten laissa ympäristövaikutusten arviointimenettelystä. Kansalaisyhteiskunnan kannalta katsoen tämä osallistumistapa ristiriitainen, sillä se ei ole kansalaisten itsensä luoma osallistumisen instrumentti (vrt. Anttiroiko 1998, 208). Se saattaaakin jäädä vain hankkeiden legitimöimiseksi säädösten mukaisella kansalaisosallistumisella. (Periaatepäätös: laadukkaat palvelut,...1998, 19; Hokkanen 1999, 134-137.)

Valtioneuvosto pyrkii vahvistamaan poliittista johtajuuttaan suhteessa valtionhallintoon. Johtavat virkamiehet olivat toivoneet jo laman alkaessa hellittävä, Temmeksen ja Kiviniemen (1995, 53-54) tutkimuksessa, poliittisen ohjauksen täsmentämistä ja tarvetta virkamiesvalmistelun koordinoi-

miseksi. Hallituksen ohjausotetta julkisen talouden makrotaloudellisesta suuntaamisesta pyritään vahvistamaan. Periaatepäätöksessä korostetaan tarvetta ministeriöiden poliittisten johtamisedellytysten vahvistamisesta, koska hallinnon muutos on lisännyt ministereiden työtaakkaa. Tulosohjausta olisi kehitettävä niin, että hallitus voi asettaa valtionhallintoa sitovia tavoitteita. Tulosohjauksen tulostavoitteiden toteutumisen seuranta kehitetään ja virastot velvoitetaan laatimaan tunnuslukuja sekä kehittämään palauteinformaatiota ministeriöiden ohjauksessa. Hallitus vastaa ulkopoliitikasta ja siitä päävastuu on pääministerillä. (Periaatepäätös: laadukkaat palvelut,...1998, 19; Temmes 1997.)

Hallinnon kehittämisessä valtioneuvosto tavoittelee ministeriöiden rakenteiden sovittamista mahdollisimman yhteensopivaksi yhteiskunnan rakenteiden kanssa, joita ovat muuttaneet mm. tietoyhteiskunnan synty, valtion tehtävien muutokset ja hyvinvointiyhteiskunnan uudistaminen. Ministeriötä on tarkoitus kehittää palvelemaan suoraan hallituksen esikuntaroolia, alaisensa hallinnon ohjausta ja johtamista, kansainvälistä yhteistyötä ja EU-koordinaatiota. Ministeriöiden hoitamissa tehtävissä tulevat korostumaan poliittinen ohjaus ja päätöksenteko. (Periaatepäätös: laadukkaat palvelut,...1998, 20; Temmes 1997.)

Keskushallintoa uudistetaan edelleen hajaautetun, ihmisiä aktivoivan ja joustavan palveluhallinnon suuntaan. Keskushallinnon yksikköjä on tarkoitus kehittää niin, että ne ministeriöidensä ohjauksessa tukevat ministeriöidensä toimintaa. Keskushallinnon tehtäviä on tarkoitus siirtää lisää aluehallintoon. Työvoima- ja elinkeinokeskuksille on tarkoitus suunnata lisää resursseja ja niiden asemaa ja johtamisjärjestelmää on tarkoitus selkeyttää. TE-keskusten ja maakuntaliittojen yhteistyötä tiivistetään. (Periaatepäätös: laadukkaat palvelut,...1998, 20; ks. Paavo Lipposen II hallituksen ohjelma, 10.)

Julkisten palvelujen kehittämisessä valtioneuvosto korostaa asiakaskeskeisyyttä, valinnanvapautta ja palvelujen saatavuutta (myös Stenvall 1999, 235-236). Hallinnossa siirretään päätösvaltaa palvelujen tuottamistasolle. Julkisissa palveluissa on tarkoitus ottaa käyttöön palvelusitoumukset⁸, joilla pyritään kehittämään palvelujen laatua, asiakaslähtöisyyttä (palvelukyky ja -kuva) ja kansalaiskeskeisyyttä (kansalaisten vaikutusmahdollisuudet palveluihin). (Periaate-

päätös: laadukkaat palvelut,...1998, 20; vrt. Temmes-Kiviniemi 1995, 78-79; vrt. Mälikä 1998, 184.)

Virastojen palvelukykyä parannetaan lisäämällä palvelujen vaihtoehtoisia tuotantotapoja ja kehittämällä sähköisiä asiointipalveluja. Palvelujen paranemisen ohella, hallitus uskoo, sähköisten asiointipalvelujen vaikuttavan virastojen ja laitosten henkilötöypanoksen tarpeeseen. Sähköisten asiointipalvelujen tarpeeseen kehitetään digitaalista allekirjoitusta. Hallitus asettaakin tavoitteekseen kehittää sähköistä palveluasiointia niin, että kansalaiset ja yritykset voisivat hoitaa lupa-, hakemus-, ilmoitus- ja tarkastusasiansa mahdollisimman pitkälti kotoaan, työpaikoiltaan tai yhteispalvelupisteistä. Erityisesti yhteispalvelupisteiden luomisessa tiivistyvät uuden hyvinvointivaltioideologian hieman ristiriitaisilta vaikuttavat tavoitteet: kustannustietoisuus, sähköiset asiointipalvelut, asiakaslähtöisyys, palvelujen laatu ja kansalaiskeskeisyys (Kortet-Haveri 1999, 4-13). (Periaatepäätös: laadukkaat palvelut,...1998, 21; ks. Paavo Lipposen II hallituksen ohjelma, 17-18.)

Hallintopoliittikkaa luotaessa on muistettu korostaa myös valtion työnantaja- ja henkilöstöpolitiikan kilpailukykyä, oikeudenmukaisuutta sekä vastuullisuutta (esim. Stenvall 1999, 231-235). Samoin periaatepäätöksessä muistetaan vaatia valtioneuvostoa tehostamaan omistajapolitiikkansa ohjausta, koska valtionyhtiöiden ja valtion osakkuusyhtiöiden taloudelliset painoarvot ovat nousseet. Tarkoitus on kehittää valtiota aktiivisena ja vaativana omistajana. (Periaatepäätös: laadukkaat palvelut,...1998, 21; vrt. Weber 1990, 115-116.)

Valtioneuvoston periaatepäätöksestä jää hieman ristiriitainen vaikutelma. Päätöksessä kirjoitetaan niin kansalaisista kuin asiakkaistakin taloudellisen tehokkuuden ollessa pääosassa. Siinä korostetaan kansalaisten tarvetta hyviin palveluihin, joita tuottaa lähellä kansalaisia toimiva palvelualltis ja joustava palveluhallinto. Toisaalta kansalaisia taas kannustetaan olemaan omatoimisia ja aktiivisia. Tarkoituksena tuntuu olevan, palveluhallinnon kannustaessa kansalaisia sosiaalisen vastuun ottamiseen, hallinnon kustannustehokkuus. Palveluista ja niiden resurssoinnista vastuussa ovat yhä enemmän myös kunnat. Hallituksen ohjausotetta ministeriöistä ja taloudellisesta toiminnasta (esim. omistajapolitiikka) pyritään vahvistamaan. Valtioneuvoston hallintopo-

litiikassa korostuvat siis tehokkuus, kansalaiset asiakkaina ja taloudellinen toiminta.

Kaiken kaikkiaan valtioneuvoston periaatepäätöksen esittelytiivistelmä (Periaatepäätös: laadukkaat palvelut, ...1998, 15) kertoo selkeimmin sen, mihin valtioneuvosto pyrkii eli "[Y]leisenä tavoitteena on hallinnon keventäminen, tuottavuuden lisääminen ja palvelujen laadun parantaminen. Lähtökohtana on kustannusten alentaminen".

4. YHTEENVETO

Hyvinvointivaltion rakentamisen alussa 1950- ja 1960-lukujen vaihteessa Suomen maatalousvaltainen yhteiskunta alkoi kääntyä teollisuusyhteiskunnaksi. Se loi sellaiset taloudelliset edellytykset, että kansalaisille voitiin suoda välttämättömät hyvinvointipalvelut. Samaan aikaan hyvinvointipalvelujen ohjaaminen tiivistyi vähitellen ideologiaksi. Tämä ideologia perustui taloudelliseen kasvuun, julkisen sektorin laajentamiseen ja kehittämiseen hyvinvointitehtävien osalta, alueellisesti tasaiseen sosiaali- ja talouskehitykseen sekä pyrkimykseen edustukselliseen ja osallistuvaan demokratiaan (Heiskanen 1977, 46).

Loogisesti tarkastellen nähdään, että teollisuusvaltion synty ja taloudellinen kasvu olivat ne tapahtumat (teot), jotka mahdollistivat hyvinvointi-

palvelujen luomisen (tulos). Hyvinvointivaltioideologian syntyminen voidaan taas nähdä luonnollisena seurauksena teoista ja niiden tuloksista.

Globaalin kilpailutalouden, valtionvelan, tiukan finanssipolitiikan ja informaatioyhteiskunnan uuden talouden - vaatimukset korostavat kansalaisille ahkeruuden ja omatoimisuuden hyveitä, sillä taloudelliset välttämättömyydet vaativat hyvinvointipalvelujen vähentämistä ja uudelleen järjestämistä. Tämän hyvinvointipalvelujen vähentämisen ja muutos heijastuvat jossakin määrin myös hyvinvointivaltioideologiaan. Valtioneuvoston tavoitteet hallintopolitiikassaan heijastavat uutta ideologiaa. Tarkoituksena on hallinnon tehokkuuden, toimivuuden ja palvelualltiuden lisääminen; hyvinvointiyhteiskunnan peruspalveluiden turvaamisen koko maassa; tehtävien ja toimivallan siirtämisen keskushallinnosta alue- ja paikallishallintoon; kansanvallan turvaaminen hallintoa kehitettäessä ja tehostettaessa (Periaatepäätös 1998, 18).

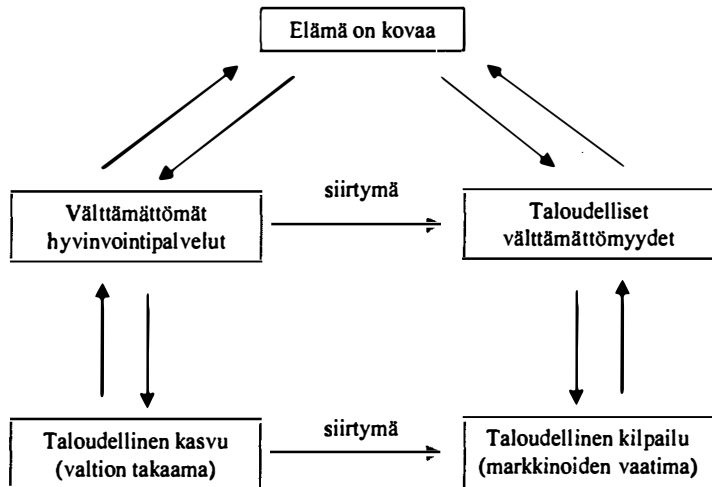
Loogisesti tarkasteltuna nähdään, että uusi talous on se tapahtuma (teko), joka vaatii hyvinvointipalveluissa säästämistä (tulos). Seurauksen voisi uskoa näkyvän selkeänä hyvinvointivaltioideologian muutoksena.

Näitä kahta hyvinvointivaltioideologista ohjelmaa vertaamalla nähdään, että sanomat ovat hyvin toistensa kaltaisia. Huomataan, että hyvinvointipalveluja tulisi olla saatavilla kattavasti koko

Myytti

Ideologia

Todellisuus

Kuvio. Ideologinen siirtymä todellisuuden heijastumana, ja niiden yhteys myyttiin.

maassa, demokratia tulee turvata ja hyvinvointipalveluhallintoa tulisi kehittää. Muutos hyvinvointivaltioideologisissa ohjelmissa on ollut siis yllättävän vähäistä ja reaktiivista, maailman varsin rajusta muutoksesta huolimatta. Myyttiä yhteiskunnallinen muutos taas ei sinänsä ole muuttunut, sillä suomalaisen elämähän on edelleen kovaa, eikä periksi sovi antaa. Näin ainakin työelämän näkökulmasta.

VIITTEET

¹ Kuten von Wright (1971, 67) sen esittää: "The thing done is the result of an action; the thing brought about is the consequence of an action. Primarily, the things done and brought about are changes (events). Changes are transitions from one state of affairs to another. The result (and also the consequence) can be identified with the change or with its end-state".

² Berdyaev (1962, 185) luonnehtii uuden sivilisaation ihmis- ja luontokäsitystä: "[A]s a reaction against his medieval ascetic ideal, man puts aside both resignation and contemplation, and attempts to dominate nature, organize life and increase its productive forces".

³ Tässä voidaan esitellä vertailupohjaksi Czamiawskan (1986, 327) kuvaama myytti puolalaiskansallisista piirteistä: "[T]he resulting image is that of a nation capable of the most heroic collective efforts in times of emergency, and incapable of living prosperously in quieter times, due to extreme individualism and a fatal tendency to anarchy". Niinpä Czamiawskan (1986, 327) mukaan, puolalaisilla on ollut taipumus pyrkiä täydentämään puutteellista kansalliskuvaansa järjestyksellä, tehokkuudella ja metodilla.

⁴ Kosonen (1999, 188) toteaa Agliettaan (1998) nojautuen, että sodan jälkeisen kasvukauden perustan loivat valtiot, jotka toimivat kollektiivisina investoijina ja rahoitusjärjestelmän säätelijöinä tavalla, johon yksityiset yritykset tai järjestöt eivät pystyneet.

⁵ Esimerkiksi Lawrence (1999, 244) toteaa Habermasin kommunikaatioteoriaan ja Uuden-Seelannin terveydenhuoltosektorin uudistukseen nojautuen seuraavasti: "[H]abermas' communication theory is concerned with what he refers to as legitimation crisis. The crisis of legitimation arises because of inequalities that cannot be justified. There arises what Habermas refers to as systematically distorted communications. These arise when established interests attempt the deceptive legitimation of great inequalities; when they avoid humanitarian, social and economic policies, such as comprehensive health services, with misleading rhetoric and falsehood, such as the public sector is always less efficient than the private sector. The distorted communications and ideology act against democratic institutions and are disabling and

immobilising". (vrt. Anttiroiko 1998, 204.)

⁶ Strategiatyön kehittämisen tarpeisiin tosin joudutaan kiinnittämään entistä enemmän huomiota (esim. Stenvall 1999, 238-239).

⁷ Periaatepäätöksestä on ilmestynyt myös eripainos: Laadukkaat palvelut, hyvä hallinto ja vastuullinen kansalaisyhteiskunta. Hallintopolitiikan suuntalinjat. Valtioneuvoston periaatepäätös. Oy Edita Ab. Helsinki. 1998.

⁸ Palvelusitoumuksista tarkemmin esimerkiksi Riitta Havenisen väitöskirja: Palvelusitoumukset ja hyvinvointivaltion palvelujärjestelmän käänne. Stakes 106. Helsinki. Gummerus, Jyväskylä. 1999.

LÄHTEET

Alasuutari, Pertti (1996): Toinen tasavalta. Suomi 1946-1994. Vastapaino. Gummerus kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Anttiroiko, Ari-Veikko (1998): Tietoyhteiskunta ja kunnallinen demokratia. Makroteoreettinen näkökulma informaation yhteiskunnan demokratian ehtoihin. Hallinnon Tutkimus 3/1998, 192-210.

Apo, Satu (1998): Suomalaisuuden stigmatoinnin traditio. Teoksessa Elävänä Euroopassa. Muuttuva suomalainen identiteetti. Sitran julkaisusarja (nro 210). Osuuskunta Vastapaino. Tammer-Paino Oy. Tampere, 83-128.

Berdyaev, Nicholas (1962): The Meaning of History. Translated from the Russian by George Reavey. First English translation in 1936. A Living Age Book (Meridian). Published by The World Publishing Company, Ohio, USA.

Bourdieu, Pierre (1998): Valtion henget. Byrokraattisen kentän synty ja rakenne. Teoksessa Pierre Bourdieu: Järjen käytännöllisyys. Toiminnan teorian lähtökoh-tia. Suomentanut Mika Siimes. Vastapaino. Tampere, 84-128.

Czarniawska, Barbara (1986): The Management of Meaning in the Polish Crisis. Journal of Management Studies 23:3. May 1986, 313-331.

Heiskanen, Ilkka (1977): Julkinen, Kollektiivinen ja Markkinaperusteinen. Suomalaisen yhteiskunnan hallintajärjestelmien ja julkisen päätöksenteon ja hallinnon kehitys ja kehittäminen 1960- ja 1970-luvuilla. Deta 31. Helsinki.

Hokkanen, Pekka (1999): Harvoille paljon ja monille vähän. Kansalaisosallistuminen ydinjäte-YVA:ssa. Teoksessa Tapio Litmanen, Pekka Hokkanen & Matti Kojo (toim.): Ydinjäte Käsissämme. Suomen ydinjätetuolto ja suomalainen yhteiskunta. SoPhi 44. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylän yliopistopaino. Jyväskylä, 132-156.

Huizinga, J. (1947): Leikkivä Ihminen (Homo Ludens). Yritys kulttuurin leikkiaineeseen määrittelemiseen.

- Alkuteos: *Homo Ludens. Versuch einer Bestimmung des Spielelements der Kultur.* Basel, 1944. Suomen-
tanut Sirkka Salomaa. WSOY. Nelopaino Oy. Hel-
sinki.
- Julkunen, Raija (1992): Hyvinvointivaltio käännekoh-
dassa. Tampere: Vastapaino.
- Kiianmaa, Antero (1996): Modemi totemismi. Tutkimus
työelämästä, solidaarisuudesta ja sosiaalisista
verkostoista keskiluokkaistuvassa Suomessa. Kehi-
tyksen Avaimet Ky. Jyväskylä. Keuruuprint Oy.
- Kortteinen, Matti (1992): Kunnian kenttä. Suomalainen
palkkatyö kulttuurisena muotona. Hanki ja jää Oy.
Hämeenlinna.
- Kortet, Milka-Haveri, Arto (1999): Yhteispalvelu ja sen
kehittäminen. Yhteispalvelun arviointitutkimuksen
loppuraportti. Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteiden
tiedekunta. Yhteiskuntatutkimuksen laitos/hallinto-
tiede. Sisäasiainministeriö. Sisäasiainministeriön jul-
kaisu 10/1999.
- Kosonen, Pekka (1999): Globalisaatio sosiologisena
käsitteenä. *Sociologia* 3/1999, 181-192.
- Kosonen, Pekka (1998): Pohjoismaiset mallit murrok-
sessa. Vastapaino. Tammer-paino. Tampere.
- Kuusi, Pekka (1968): 60-luvun Sosiaalipolitiikka.
Sosiaalipoliittisen yhdistyksen julkaisuja 6. Viides
painos. Wemer Söderström Osakeyhtiö. Porvoo.
- Laadukkaat palvelut, hyvä hallinto ja vastuullinen
kansalaisyhteiskunta. Hallintopolitiikan suuntalinjat.
Taustamateriaalia. Oy Edita Ab. Helsinki. 1998.
(Taustamateriaalia 1998)
- Lawrence, Stewart (1999): From Welfare State to the
Civil Society: The Constitutive use of Accounting in
the Reform of the NZ Public Sector. *Critical
Perspectives on Accounting* 10, 223-246. Online at
<http://www.idealibrary.com>
- Lehtonen, Heikki (2000): Voiko suomalainen
hyvinvointivaltiomalli muuttua? *Sociologia* 2/2000,
130-141.
- Mälkiä, Matti (1998): Kieli, vuorovaikutus ja valta tietoyh-
teiskunnassa. Huomiotta jääneen tutkimusteeman
jäsentelyä. *Hallinnon Tutkimus* 3/1998, 173-191.
- Niiniluoto, Ilkka (1999): Filosofia Suomessa. Teoksessa
Svante Nordin: *Filosofian historia. Länsimaisen
järjen seikkailut Thaleesta postmodernismiin.* Suo-
mentanut Jukka Heiskanen. Liitteenä Ilkka Niini-
luodon katsaus filosofiaan Suomessa. Pohjoinen.
Oulu, 491-543.
- Oulasvirta, Lasse (2000): Valtioapujärjestelmän teoreet-
tiset perusteet ja kehittäminen. Teoksessa Paavo
Hoikka (toim.): *Kunnat 2000-luvun kynnyksellä. Nä-
kökulmia kunnallisanalan tutkimukseen ja käytäntöihin.*
2. uudistettu painos. Tampereen yliopisto. Tampereen
yliopistopaino Oy. Juvenes Print. Tampere, 161-173.
- Paavo Lipposen II hallituksen ohjelma. Verkkolähteen
käyttöpäivä 15.4.1999. [http://www.vn.fi/vn/suomi/tie-
dote/99xx_ohjelma.htm](http://www.vn.fi/vn/suomi/tie-
dote/99xx_ohjelma.htm)
- Rönkkö, Pentti (2000): Kunnallishallinto ja hyvinvoin-
nin kansallinen strategia. Teoksessa Paavo Hoikka
(toim.): *Kunnat 2000-luvun kynnyksellä. Näkökulmia
kunnallisanalan tutkimukseen ja käytäntöihin.* 2. uudis-
tettu painos. Tampereen yliopisto. Tampereen
yliopistopaino Oy. Juvenes Print. Tampere, 105-142.
- Stenvall, Jari (1999): Kihlakuntauudistuksen arviointi.
Tampereen yliopisto. *Hallintotiede* 1999 A 14. Hallinto-
tieteen laitos. Tampere.
- Stenvall, Jari (1997): Yhteisöllisyydestä erottau-
tumiseen. Hallinnon kehittämisen kieli. Teoksessa
Matti Mälkiä & Jari Stenvall (toim.): *Kielen vallassa.*
Näkökulmia politiikan, uskonnon ja julkishallinnon
kieleen. Tampere University Press. Tampereen yli-
opisto, Jäljennepalvelu. Tampere, 177-199.
- Sutela, Marja (2000): Kuntalainen osallistuja ja vaikut-
tajana. Teoksessa Paavo Hoikka (toim.): *Kunnat
2000-luvun kynnyksellä. Näkökulmia kunnallisanalan
tutkimukseen ja käytäntöihin.* 2. uudistettu painos.
Tampereen yliopisto. Tampereen yliopistopaino Oy.
Juvenes Print. Tampere, 77-103.
- Temmes, Markku (1997): Eurooppalaiset ministeriöt -
Vertailevia näkökulmia. Teoksessa *Hallinto ja kan-
sanvalta. Esseitä Voitto Helanderin 60-vuotispäivän
kunniaksi.* Toimittaneet Pekka Kettunen & José Va-
lanta. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja-Ser. C Osa-
Tom. 136. Turun yliopisto. Unipaps Oy. Turku, 23-
43.
- Temmes, Markku (1996): Hallintopolitiikan rakenne-
doktriinit. *Hallinnon Tutkimus* 2/1996, 90-109.
- Temmes, Markku-Kiviniemi, Markku (1995): Muutoksen
mahdollisuudet. Arvioiteja ja näkemyksiä julkisen
sektorin ja hallinnon kehittämisestä 1990-luvulla.
Valtionvarainministeriö. Helsingin yliopisto. Yleisen
valtio-opin laitos. Painatuskeskus Oy, Helsinki.
- Valtioneuvoston periaatepäätös: laadukkaat palvelut,
hyvä hallinto ja vastuullinen kansalaisyhteiskunta.
Hallintopolitiikan suuntalinjat. *Virallinen lehti* 45/
20.4.1998. Oy Edita Ab. Helsinki, 15, 18-26. (Peria-
atepäätös: laadukkaat palvelut,...1998)
- Weber, Max (1990): Protestanttinen etiikka ja kapita-
lismien henki. Suomen-antanut Timo Kyntäjä. Toinen pai-
nos. Alkuteos: *Die protestantische Ethik und der Geist
des Kapitalismus.* WSOY. Juva.
- von Wright, Georg Henrik (1971): *Explanation and
Understanding.* International Library of Philosophy
and Scientific Method. Editor: Ted Honderich.
Routledge & Kegan Paul Ltd. London.
- Zetterberg, Hans L. (1995): *Before and Beyond the
Welfare State. Three lectures.* City University Press.
Printed by Gotab, Stockholm.